

ותן זך

מוסקווה-אשחאבאר-מוסקווה

מסע אל לב הפרסטרויקה

א

מה שצריך להיאמר צריך להיאמר. הם יודעים לקבל פני אורחים שם בברית-המועצות. החל בערים הגדולות ועד לאוהלה-קש שבהם אתה חולץ את נעליך, מתרווח על השטיח ושותה כמיות ענקיות של לבן עשוי חלב גמלים. אפילו במוסקווה הזעופה כביכול. בני מלחמת-העופה מכניסים אותנו בכניסה המיועדת לדיפלומטים. אין ביקורת-מכס. קצין כי דרגת קפיטן מתלווה רק כדי לפנות את הדרך. ואני מעביר קשה את המילה הרוסית היחידה שבפני: ספאסיבה, ספאסיבה, ספאסיבה. ספאסיבה. בחוף סגרירי. הטמפרטורה נוחה, בסביבות 20 מעלות צלסיוס, אבל השמיים מעוננים. נהג הלימוזנה המסיע אותנו מנמל התעופה מורה על המסר הפתאומי, אומר שבעת היום היה החום מעיק, בלתי-נסבל כמעט. עכשיו קרירות נעימה באוויר. ספאסיבה. בדרך מנמל-התעופה הבינלאומי (יש גם

כל חושבים כאן שהבעייה הישראלית-פליט-טינית היא חלק מהותי של תורת הגלאסנוסט הסובייטי; שאם רק יצליחו להתגבר על מה שהפרנקפורטר אלנסייה המערב-גרמני מתאר היום כ...אופוזיציה הימנית-הקיצונית לש"מיר הימני" (רק הגרמנים מבינים כמה דרגות של "ימין" מסוגלות להתקיים זו בצד זו) — תיפתרנה כל בעיותיה של ברית-המועצות.

רובל גבוה, רובל נמוך

ובעיות כמובן שלא חסרות כאן. בצד ה"אופטימיות הזוהרה שאתה חש בה בכל, בעיקר אצל הצעירים, אצל אמנים ואצל אלה הרבקים עדיין באדיקות באידאולוגיה הקומוניסטית, מקננים חששות כבדים הנחבאים לשעה באפלת. הנשמה הרוסית" שפעם עסקו הכל בנתיחתה. אחת הבעיות הראשונות, אולי הקשה מכולן, מתגלה לנו כבר בנמל-התעופה. פה. שערה-החליפין הרישמי של הרובל הוא 65

מדרחוב במוסקווה

רש. לא אני אתרגם את הסכום לדולרים לבנים ושחורים. שהרי אני — רק לשפה בא"ת לכו. מה לעשות: אורח לרגע — רואה כל פגע.

אבל מידת ההגינות מחייבת להוסיף כי שכר-המדינה כאן אפסי או כמעט אפסי, במו"שגים מערביים; כי אין משלמים בעד חשמל והסקה; כי מחירה של ארוחת-שחיתות במלון לורים הוא בין 20 ל-40 רובל (תלוי אם יש או אין "פרוגרמה", כלומר, תזמורת וזמרים וכו'); וכי הנסיעה ברכבת התחתית המפורסמת (זו עם היכלות השיש) מחירה אחיד: חמש קופיות, סכום שהוא משהו כמו 20 אנורות אצלנו (אל תתפסו אותי במילה), לפי השער הרישמי.

למשבר הכלכלי שהארץ נתונה בו בשעה זו, וכן למחסור החמור במוצרי-יסוד (במוסק"ו זה אין כרגע לא סבון-רחצה ולא קפה, לא סוכר ולא קצף-גילוח או מישחת-שיניים, ש"לא לדבר על מחסור חמור הרבה יותר: אין תרופות), לכל זה אחראיים אויבי הגלאסי-נוסט, סיבירי לי אחר-כך פעיל בכיר במפלגה. והוא אינו מנסה להטעות או לטייח. נכון שקיימות גם בעיות כלכליות שמדי הטבע, והן לא מבטלות, אבל רבות מהן הן אלה שמיד ארם. בצד האנארכיה הטיבעית והבל-גאן הצפוי בארץ העוברת תמורות יסודיות כל כך, קיימת גם הבעיה של חבלה שיטתית במאמצי המישטר החדש מצד הביורוקרטיה של הדרג הבינוני, אלה שנפגעו קשה ביותר מביטול הנהוגים המקובלים של טובות-הנאה אישיות, חוקות וחכיות-יתר למיניהן, וכו',

מתופפות צועדות לפני תיאטרון רחוב: מחזה נדיר בעבר

ביטול חלקי ובהחלט לא יעיל בכל המיקרים (נברגים הגבוהים נפגעו הרבה פחות), אבל כואב ומכאיב לכל מי שסבר כי המישטר ה"ח"י זנטיני יתקיים לעד. (שבועיים לאחר מכן יעמוד עורך פראב

קופיות דולר. למעשה, ניתן לקבל בשוק השחור בין 1,000 ל-1,300 רובלים 100 דולר! להקלת ההתמצאות: משכורת ממוצעת של פועל כאן היא בסביבות ה-250 רובל לחר

נתמזל מזלה של מישלחת הסופרים הישראלית לכנס השלום הבינלאומי וביקורה בברית-המועצות חל בימים שאולי ייאמר גם עליהם בעתיד כי שינו את פני העולם (כשם סיפרו של האמריקאי ג'ון ריד על עשרת ימיה הראשונים של מהפיכת אוקטובר). ממוס-קווה ועד אשחאבאד, בירת טורקמניה הרחוקה שבגבול איראן ולא הרחק מגבולות אפגניסטאן וסין העממית, נפגשו אמיל חביבי ונתן זך, ביחד ולחוד, עם עשרות אנשים — סופרים, עורכים, אמנים ואנשי-ציבור, דיפלומטים ומנהיגי מדינות, עיתונאים, מחזאים ובימאי-קולנוע ותיאטרון הודיים ומצריים, גולים וסטודנטים פלסטיניים, יהודים, שוחרי התחיה הקאתולית, הפראבוסלאבית, מוסלמים, בני הרפובליקה הרוסית ובני תריסר עממים שונים. דגל ישראל הונף בראשונה בהיסטוריה ברפובליקה מרכז-אסיאתית; בראשונה — בכנס שלום שנערך על-ידי ברית-המועצות על אדמתה; בראשונה — לא הרחק מדגל אש"ף. ואז בא הפיצוץ הבלתי-נמנע.

דה. אפאנאסייב, באולם קונגרס הצעירים שב-מוסקווה ויכרוזו בלהט: אתם חושבים שכחתי תם ברפורמיסטים, בליברלים, בחסידים ה"ש"ני, כאנשי ניקייה-הכפיים? אדרבה, הסתכלו במי חברתם: באתם אפאנאסייב ופונק" ציונרים מושחתים, אותם "בוסים" מ"פלב" תיים איזורים, שנכנסו כמעט אוטומטית לסובייט העליון החדש, בגין מה שנראה כיום כשיקול מוטעה של גורבאצ'וב. אבל אל נק רים מאוחר למוקדם.

הרבה ממעשי החבלה של נפגעי הפרס-טרויקה באים לידי ביטוי אפילו במישור הסיי-כסוכים האתניים" בין הלאומים הרבים המה וזים יחדיו מדינת-ענק זו, מסביר לנו אותו פעיל. הללו מתנקמים, בין השאר, גם בכך שהם מערימים קשים אתניים בדרכו של המישטר החדש, באמצעות החייאת רגשות לאומיים ולאומניים ומחלוקות טריטוריא-ליות, שדוכאו בעבר ביד חזקה וברזק של השמדתן או הגלייתן של קבוצות-מיעוטיות לאומיות. יש כאן יותר חשבונות אישיים, מאבקי-כוח וניסיונות-חבלה מכוונים מאשר רגשות ספונטאניים, ממשך פעיל-המפלג-גה. מאידך גיסא, ברור שה"הפשרה" הפשירה — מדרך הטבע — גם הרבה טינות וסיי-סוכים ותיבעות טריטוריאליות שבימי המיש-טר הישן לא ניתן להם לעלות לפני השטח.

הקצינים והקירקס

המצב הכלכלי הוא טוב יותר מאשר בע-שור הקודם — מסביר לי סטודנט ישראלי ערבי הנלווה אלי לטיול בוקר. הצדה היא שרמת-החיים של הפרט ירדה באורח ניכר, והשאלה היא כמה זמן יוכל המישטר החדש להחזיק מעמד בשוך ההתלהבות הראשונית. גורבאצ'וב עצמו מדע היטב לבעייה. לצי-רי הקונגרס הנבחר של ארצו יאמר: אתם חוש-בים שאינני יודע את הבריתות המהלכות עלי מאחורי גבי. הרי אני יודע שאנשים אומרים כי ברז'נייב יופיע בסיפרי-ההיסטוריה כשהוא עטור באתון עשורת מדאליות שהעניק לעצ-מו, ואילו אני אופיע בהם בלבוש העשוי מ-תלושי-מוזון (רמז לקיצוב המוזנות שכבר הר-חל בו באיזורים שונים)...

אם תרצו, מעיד הסיפור הבא על תושיה, על כך שבני-ארם תמיד ימצאו דרך. להסת-דר" בכל מצב. אבל אם לא תרצו בפירוש המקל, הרי לכם דוגמה למצבו הכלכלי של הפרט בתנאים החדשים: נהגי-המוניות שמיק-צועם בכך מסרכים, כמו אצלנו, לנסוע למר-חקים קצרים (מחירי הנסיעה במונית זולים באמת עד כדי גיתוך, אבל המוסקוואים מתלוננים כי הוכפלו מאז השנה שעברה...). לעומת זאת, ניתן לעצור מכוניות פרטיות רבות — בהן "ולגות" שחורות אלגנטיות — ואלה תיקחנה אותך לכל מקום. תמורת תשלום מוסכם מראש, כמובן. היום בצהריים היה לי אפילו הכבוד לנסוע ברכב של פקיד ממשלתי — הוסבר לי כי ניתן לזהות את מישלח-הידו לפי האותיות שעל לוחית-הרישוי

נמל-תעופה לנוסעים בתוך ברית-המועצות) — אותן בקתות איכרים הזכורות מן הספרות הרוסית של המאה ה-19. בקתות-עץ עם גגות משופעים עשויים פח גלי מגולוון. איך הם מחזיקים מעמד כאן בחורף הרוסי? הכל מובן ציורי מאוד, אבל כמה מן הבקתות מוכיות את כפרי הברווים אצלנו בימי המנראט. אבל ההבדל באקלים... כולם מסיקים כפתם, מס-ביר ויקטור, נהג הלימוזנה. במוסקווה, לער-מת זאת, משתמשים בעיקר בהסקה מרכזית. ובכלל, חלק מן הבקתות הציוריות הן ראצ'ות, בתי קיץ לתושבי הכרך הסמוך. כמילים אחד-רות: בחורף אין בהן איש.

בכלל, ויקטור הרבה יותר בקיא בכל הסר-בב מן המדריד-המתורגמן הרישמי הצעיר שלנו, איגור: רוסי, ליד רוסי, ממוצא ארמני למחצה. אני זוכה בהתערבות הראשונה שלי על ארמת ברית-המועצות. לא, הוא לא יהודי. שטר של רובל מחליף ידדים. באמת רבים חושבים שאני יהודי, הוא מסביר, מנסה לפי-יים את המפסיד בהתערבות.

התעניינותו המופגנת של איגור זה בישר-אל היא שהולכה את חברי שולל. בכלל קיי-מת כאן התעניינות אדירה בישראל. בלי שום פרופורציה וללא כל יחס להתעניינות שלנו במתרחש בברית-המועצות. הסלוויזיה ה"ר"י, העיתונים משמיעים "איוראיל", "איור-איל" בוקר, צהריים וערב. לפעמים נרמה שה-